సుమతీ శతకము

(టీకాతాత్పర్యసహితము)

ఈ సుమతీ శతక కర్త బద్దెన. 13 వ శతాబ్దికి చెందినవాడు. ఈ శతక కర్త చెప్పిన నీతులు ఆకాలానికే కాదు ఎప్పటికీ ఔనన్ వీధంగా తీర్చిదిద్దాడు.

1. శ్రీ రాముని దయచేతను
   నారూఢిగ సకల జనులు నౌరా యనగాఁ
   ధారళమైన నీతులు
   నోరూరగఁ జవులుబుట్ట నుడివెద సుమతీ.

తన శతక స్వభావాన్ని పూరించే విధంగా మొట్ట మొదటి పద్యంలోనే చెప్పాడు. తను చెప్పటం లేదట. శ్రీరాముని దయ చెప్పిస్తోందట. ఏ విధంగా అంటే అఖిల లోకము, ఎల్ల జనులు మెచ్చుకొనే విధంగా 'ఔరాయనంగా' ఎన్నో నీతులు నోటిలో నించి ధారా పాతంగా వస్తాయట. నోటిలో నీరు ఏవిధంగా వూరుతుందో తన కలంలోంచి (గంటం లోంచి) ఆ విధంగా నీతులు వస్తాయట. చదివే వాడు (వినే) బుద్ధిమంతుడైతేనే ఇవి రుచిస్తాయిట అందుకనే 'సుమతీ' అనే మకుటం ఎన్నుకొన్నాడు.

2. అక్కరకురాని చుట్టము,
   మ్రొక్కిన వరమీని వేల్పు, మోహరమునఁ దా
   నెక్కిన బాఱని గుఱ్ఱము,
   గ్రక్కున విడువంగవలయుఁగదరా సుమతీ,

ఏవేవి వెంటనే వదలి వేయాలో చిన్న చిన్న మాటలలో మనసుకి హత్తుకునే విధంగా ఈ పద్యంలో చెప్పాడు. అవసరానికి పనికి రాని చుట్టాన్ని, ఎన్ని వేడుకున్నా వరమీయని దైవాన్ని, యుద్ధంలో తానెక్కినా పరుగెత్తని గుఱ్ఱాన్ని నీతిమంతుడు వెంటనే వదలి వేస్తాడు.

3. అడిగిన జీతం బియ్యని
మిడిమేలపు దొరనుఁగొల్చి మిడుకుట కంటెన్
వడిగల యెద్దుల గట్టుక
మడి దున్నుక బ్రతకవచ్చు మహిలో సుమతీ.

తన పనికి తగిన వేతనము, తను అడిగిన జీతము ఇయ్యక కష్టపెట్టే యజమానిని వదలి వేసి రెండుమంచి ఎడ్లని కాడి గట్టుకొని వ్యవసాయం చేసి బతుక గల్గిన వాడే నీతిమంతుడు పనికి తగిన ఫలితం లేక పోతే ఎందుకా కొలువు. కాయకష్టం చేసినా కందమూలాలు ఏరుకొని తిన్నా బతుకగలవు కదా !

4. అడియాస కొలవుఁ గొలువకు,
గుడిమణియముఁ సేయఁబోకు, కుజనుల తోడన్
విడువక కూరిమి సేయకు
మడవినిఁ దో డరయ కొంటి నరుగకు సుమతీ.

ఏవేవి కూడదో చిన్ని చిన్ని మాటలతో బాలురకు అర్థమయే విధంగా తెలుపుతున్నాడు. నీకిది చేస్తాను, అది చేస్తాను అని అతిగా ఆశ పెట్టి చేయించే పని, దేవాలయాల మీద అధికారము, చెడ్డ వారితో మైత్రి అడవులలో ఒంటరి సంచారము కూడనివి.

5. అధరము కదలియుఁగదలక
మధురములగు భాషలుడిగి మౌనవ్రతుడౌ,
నధికార రోగపూరిత
బధిరాంధక శవముఁజూడ బాపము సుమతీ.

ఎవరిని చూస్తేనే పాపము వస్తుందో వివరణ ఇవ్వబడింది అధికారమనే రోగంతో బాధ పడుతూ, చెవులు వినిపించక, కనులు కన్పించక, నోరున్నను మూగవానివలె పలుకాడ లేక శవమువలె బడియున్న వానిని చూడరాదని భావము

6. అప్పగొనిచేయు విభవము
ముప్పన బ్రాయంపుటాలు, మూర్ఖుని తపమున్,
ద ప్పరయని నృపురాజ్యము
దెప్పరమై మీఁద గీఁడు దెచ్చుర సుమతీ.

ఏవేవి తరువాత కీడు తెస్తాయో వివరింపబడింది. వేడుక చేసుకొనేందుకు చేయు అప్పు, ముసలితనములో వయసులో వున్న భార్య, తెలివి లేనివాడు చేయు తపము తప్పు విచారణ చేయకయే శిక్షించు రాజు యొక్క రాజ్యము భరింపలేని విధంగా వుండి రాబోయే కాలమున కీడు తెస్తాయి.

7. అప్పిచ్చువాడు, వైద్యుడు,
నెప్పుడు నెడతెగక బాఱు నేఱును, ద్విజుఁడున్
జొప్పడిన యూర నుండుము,
చొప్పడకున్నట్టి యూరు సొరకుము సుమతీ.

పూర్వకాలంలో ప్రయాణ సాధనాలు లేనప్పుడు వున్న వూరు దాటి పాదసంచారం చేయ లేని రోజులలోని నీతులు ఇవి. కాని కొన్ని ఈ రోజులలో కూడ వర్తిస్తాయి. అవసరం కలి గిన వేళలో అప్పిచ్చువాడు, నేర్పరి అయిన వైద్యుడు, నీటి వసతి, (ఎల్లప్పుడు పారే ఏరు) మంత్రం చెప్పే బ్రాహ్మణుడు, మంచికార్యాలు నిర్వహించే బ్రాహ్మణుడు ఇవన్నీ వున్న వూరిలో వుండమని హితవు లేనిచోట వుంటే వచ్చేకష్టాలకి నీవే కారకుడవు అవుతావు.

8. అల్లుని మంచితనంబును,
గొల్లని సాహిత్యవిద్య, కోమలి నిజమున్
బొల్లున దంచిన బియ్యముఁ,
దెల్లని కాకులును లేవు తెలియము సుమతీ.

ప్రపంచములో లేని వింతలంటూ అల్లుని యొక్క మంచితనము, గొల్లవాడు సాహిత్య విద్య నేర్వటము, స్త్రీ నిజము చెప్పట, ఊకను దంచగా వచ్చు బియ్యము, తెల్లని కాకు

లను పేర్కొన్నారు. కాని నేటి ప్రపంచములో మొదటి మూడు అబద్ధములని తెలియ చేసే మనుజులెందరో కన్పిస్తున్నారు. ఇది కాలానికనుగుణమయిన మార్పని సరిపెట్టుకోవచ్చు.

9. అఁకొన్న కూడె యమృతము,
తాఁకొంకక నిచ్చువాఁడె దాత ధరిత్రిన్
సోకోర్చువాఁడె మనుజుడు,
తేఁకువగలవాడె వంశ తిలకుఁడు సుమతీ.

మంచి ఆకలి మీద వున్నప్పడు గడ్డికూడ అమృతము వంటి రుచి కలిగి వుంటుంది వెనక, ముందు ఆలోచించక అడిగిన వారికి కష్టములలో నున్నవారికి ఇయ్యగలిగిన వాడే దాత. కష్టనష్టములకు కుంగిపోక సదా చిరునవ్వు చెదరనీయని స్థిత ప్రజ్ఞుడే అసలయిన మానవుడు. అతడే కులమునకు పేరు తెచ్చు వంశతిలకుడు.

10. ఆఁకలి యుడుగని కడుపును
వేఁకటియగు లంజ పడుపు విడువని బ్రతుకున్
బ్రాఁకొన్న నూతి యుదకము
మేకల పాడియును రోఁత మేదిని సుమతీ.

అసహ్యకరమయినవి జుగుప్సాకరమయినవి ఆకలిబాధ తీర్చని భోజనము, వేశ్యతో కలయిక, పాతబావిలో పాచి పట్టిన కలుషితమయిన నీరు, మేకపాలు మొదలగునవి. కాని నేడు Pizzas, Pastries వంటి Junk food. Aids ఆలోచనలేని కలయికలు, Polluted Water సర్వసామాన్యమయినాయి.

11. ఇచ్చునదె విద్య, రణమునఁ
జొచ్చునదే మగతనంబు, సుకవీశ్వరులున్
మెచ్చునదె నేర్పు, వాదుకు
వచ్చునదే కీడుసుమ్ము! వసుధను సుమతీ.

ఇతరులకు చెప్పగలిగినటువంటిదే విద్య. అలా చెప్పగల్గిననే విద్యావంతుడు. యుద్ధములో చొచ్చుకు పోగల్గిననే ధీరుడు. మతిమంతులయిన, గుణవంతులయిన కవులు మెచ్చినదే కవిత్వము. అనవసరమయిన వాదులాటలకు చోటిచ్చుటయే కీడు. అట్టి వాదోపవాదములకు దిగకుండుటయే నేర్పరితనము.

12. ఇమ్ముగఁజదువని నోరును
'అమ్మా' యని పిలిచి యన్న మడుగని నోరున్,
దమ్ములఁమబ్బని నోరును
గుమ్మరి మను ద్రవ్వినట్టి గుంటర సుమతీ.

చక్కని తేట తెలుగు అర్థవంతములయిన మాటలతో చక్కగ చదువలేని నోరు, 'అమ్మా' అని పిలువగలేని నోరు, తాంబూల చర్వణము చేయని నోరు కుమ్మరి గుంటతో సమానము.

13. ఉడుముండదె నూఱేండ్లునుఁ
బడియుండదె పేర్మిఁబాము పదినూఱేండ్లన్
మడువునఁగొక్కెర యుండదె
కడునిలఁ బురుషార్థపరుఁడు గావలె సుమతీ.

మంచిపనులు చేయుటయందు అనురక్తి కలిగి చతుర్విధ పురుషార్థములను సాధించగల్గిన వ్యక్తి జీవితమే సార్థకము అలా చేయలేని మనిషి ఎన్నేళ్ళు ఉడుము, పాము, కొంగలా జీవించినా వ్యర్థుడే.

14. ఉత్తము గుణములు నీచున
కెత్తెఱఁగున గలుగనేర్చు నెయ్యెడలన్ దా
నెత్తిచ్చి కఱఁగి పోసిన
నిత్తడి బంగార మగునె యిలలో సుమతీ.

ఎన్ని ప్రయత్నములు చేసినా ఇత్తడి బంగారము కానట్లే నీచులకు ఎన్ని నీతులు నూరి పోసినా ఉత్తముడు కాజాలడు.

15. ఉదకముఁ ద్రావెడు హయమును,
మదమున నుప్పొంగుచుండ మత్తేభంబున్,
మొదవుకడ నున్న వృషభముఁ
జదువని యా నీచుకడకుఁ జనకుర సుమతీ.

ఎవరెవరి వద్దకు పోతే అపకారము జరుగుతుందో ఈ పద్యంలో వివరంగా వర్ణించాడు. నీరుత్రాగే గుఱ్ఱము, కొవ్వెక్కి మదముతో వుండే ఏనుగు, ఆవు దగ్గరకువస్తున్న ఆంబోతు, చదువు నేర్వని హీనుడు వీరందరూ అపకారము కల్గించేవారు.

16. ఉపకారికి నుపకారము
విపరీతము గాదు సేయ వివరింపంగా
నపకారికి నుపకారము
నెపమెన్నక సేయువాఁడు నేర్పరి సుమతీ.

మనకు సహాయము చేసిన వారికి సహాయపడుట కంటె కీడొనర్చిన వారికి కూడా సహాయపడిన వాడే నేర్పరి.
పాండవులు కౌరవులు దాయాదులైనప్పటికీ గంధర్వులు కౌరవుల మీద దండెత్తినపుడు పాండవులు ధర్మనందనుని మాటమీద కౌరవులకి సాయపడినందునే ఈ నాటికీ వారిని తలుచుకుంటున్నారు.

17. ఉపమింప మొదలు తియ్యన
కపటంబెడ నెడను జెఱకు కైవడినే పో
నెపములు వెదకునుఁ గడపటఁ
గపటపు దుర్జాతి పొందు గదరా సుమతీ.

చెడ్డవారితో స్నేహము మొదట తీయగా నున్నను చివరలో హానినే కల్గించును (చెరకు మొదట తీయగా, మధ్యలో కణుపుల వద్ద తీపిహరించి చివర చేదుగా వుండు నట్లుగా)

18. ఎప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుత
మప్పటి కామాటలాడి యన్యుల మనముల్
నొప్పింపక తానొవ్వక
తప్పించుక తిరుఁగువాఁడె ధన్యుఁడు సుమతీ.

వివేకము కల్గినవాడు సమయోచితములగు మాటలతో ఇతరులను నొప్పింపక తనపని ముగించుకొనును.

19. ఎప్పుడు దప్పులు వెదకెడు
నప్పురుషునిఁ గొల్వఁగూడ నది యెట్లన్నన్
సర్పంబు పడగ నీడను
గప్పవసించు విధంబు గదరా సుమతీ.

ఎల్లప్పడూ తప్పలే పట్టే యజమానిని సేవించుట పాము పడగ నీడలో కప్పయున్నట్లే.

20. ఎప్పుడు సంపద గలిగిన
నప్పుడు బంధువులు వత్తు రది యెట్లన్నన్
దెప్పలుగఁ జెఱువు నిండినఁ
గప్పలు పదివేలు చేరుఁగదరా సుమతీ.

చెరువు నిండుగా వున్నప్పడు కప్పలు నిండియున్నట్లే ధనవంతుని కడ బంధువులు మిత్రులు వందమంది చేరుదురు.

21. ఏఱకుమీ కసుగాయలు

దూఱకుమీ బంధుజనులఁ, దోషము సుమ్మీ!
పాఱకుమీ రణమందున,
మీఱకుమీ గురువులాజ్ఞ, మేదిని సుమతీ.

చేయకూడని పనులను వరుస క్రమంగా ఈ క్రిందుగా చెప్తున్నాడు. పిందెలను కోయ కూడదు బంధువులను తిట్టకూడదు యుద్ధమునించి పారిపోకూడదు గురువుల, పెద్దల మాట అతిక్రమించకూడదు, త్రోసిపుచ్చకూడదు.

22. ఒక యూరికి నొక కరణము
నొక తీర్పరియైనగాఁక నొగిఁ దఱుచైనన్
గకవికలు గాక యుండునె?
సకలంబునుఁగొట్టుపడక సహజము సుమతీ.

ఒక వూరిలో పెద్ద యొకడే వుండాలి. పదిమంది వుంటే అల్లకల్లోలమవుతుంది.

23. ఒల్లని సతి నొల్లని పతి
నొల్లని చెలికాని విడువ నొల్ల నివాఁడే
గొల్లండుఁ గాక ధరలో
గొల్లండుఁను గొల్లడౌనెగుణమున సుమతీ.

అజ్ఞాని అని పూర్వము గొల్లలను అనేవారు. గొల్ల అంటే ఒక కులము కాదు. అజ్ఞాని అంటే తానంటే ఇష్టపడని భార్యను ఇష్టములేని స్నేహితుని తనని నమ్మని ప్రభువును విడచుటకు ఒప్పనివాడు.

24. ఓడలఁ బండ్లును వచ్చును
ఓడలు నాబండ్లమీదఁ నొప్పగ వచ్చున్
ఓడలు బండ్లును వలెనే
వాడంబడుఁ గలిమిలేమి వసుధను సుమతీ.

కలిమి లేములు కావడి కుండల వంటివి ఒకదాని వెంటనే మరొకటివుండును కలిమిలో పొంగిపోక లేమిలో కుంగిపోని వాడే మనుజుడు.

25. కడు బలవంతుడైననుఁ
బుడమినిఁ బ్రాయంపుటాలిఁ పుట్టిన యింటన్
దడవుండ నిచ్చెనేనియుఁ
బడుపుగఁ నంగడికిఁదానె బంపుట సుమతీ.

పెళ్ళిచేసుకున్న పురుషుడు తన ఆలిని బహుకాలము విడచిన తానే ఆమెని వేశ్యని కమ్మన్నట్లు.

26. కనకపు సింహాసనమున
శునకమునుఁ గూర్చుండఁబెట్టి శుభలగ్నమునన్
వొనరగఁబట్టముఁ గట్టిన
వెనుకటి గుణమేల మాను వినరా సుమతీ.

నీచగుణములు కల్గిన వారికి ఉన్నత పదవులు వచ్చినను తమ నీచత్వమును వదల లేరు.

27. కప్పకు నొరగాలైనను,
సర్పమునకు రోగమైన, సతి తులువైనన్,
ముప్పన దరిద్రుడైనను
తప్పదు మఱి దుఃఖమగుట తధ్యము సుమతీ.

దుఃఖము కలుగుటకు హేతువులు చాల వున్నాయి ఎవరి దుఃఖము వారికి గొప్ప. కప్పకి కాలు విరిగిన పాముకి దీర్ఘవ్యాధి కలిగిన భర్తకు భార్యగయ్యాళైన, వృద్ధాప్యమున దరిద్రము మిక్కిలి శోకకారణాలు.

28. కమలములు నీట బాసినఁ
గమలాప్తుని రశ్మిసోకి కమలిన భంగిన్
దమ తమ నెలవులు దప్పినఁ
దమ మిత్రులు శత్రులౌట తథ్యము సుమతీ.

ఎవరు వుండవలసిన చోటులో వారు వుంటే అందరు క్షేమంగా వుంటారు. చోటు మార్చిన మిత్రులే శత్రువులవుతారు. (తామరపూలకు సూర్యునికి మిత్రత్వము. కాని అదే తామరలు నీరులేని చోటవుంటే సూర్యునివేడికి కమలి పోతాయి).

29. కరణముఁగరణము నమ్మిన
మరణాంతక మౌనుగాని మనలేడు సుమీ
కరణము దనసరి కరణము
మరి నమ్మక మర్మమీక మనవలె సుమతీ.

కరణము (లేఖకుడు) ఇంకొక కరణమును కూడ నమ్మక, తన గుట్టెవరికిని తెలియనీక బతుకవలెను.

30. కరణముల ననుసరింపక
విరసంబునఁ దిన్నతిండి వికటించుఁజుమీ,
యిరుసునఁ గందెన బెట్టక
పరమేశ్వరు బండియైనఁ బాఱదు సుమతీ.

బండి ఇరుసులో కందెన లేక బండి పరుగిడలేదు. అట్లే కరణము లేకయున్న కష్టములు సంభవించును.

31. కరణము సాధై యున్ననుఁ
గరిమదముడిగిననుఁ, బాము గఱవకయున్నన్
ధరఁ దేలు మీటకున్ననుఁ

గరమరుదుగ లెక్కగొనరుగదరా సుమతీ.

మెతక స్వభావము అన్నివేళలా పనికిరాదు. సమయాసమయములను బట్టి కరకు తనము కూడ అవసరము.

32. కసుగాయఁ గఱచి చూచిన
మసలకఁతగు యొగరుఁగాక మధురంబగునా?
పస గులుగు యువతులుండగఁ
బసిబాలలఁబొందువాడు పశువుర సుమతీ.

పశువైతేనే పసి బాలలను అనుభవిస్తాడు. పక్వమునకు వచ్చిన పండ్లువుండగా పిందెల ను కోయనట్లే వయసు వచ్చిన వారే అనుభవయోగ్యులు.

33. కవి గానివాని వ్రాతయు
నవరసభావములు లేని నాతులవలపున్
దలిచి చని పంది నేయని
వివిధాయుధకౌశలంబు వృథరా సుమతీ.

ఎవరెవరి విద్యా కౌశలములు పనికిరావో ఇచట తెలపబడింది. కవి కాని వాడు చేయు రచనలు: వివిధ భావముల పలికించలేని స్త్రీ ప్రేమ; అడవిపందిని కొట్టలేని పురుషుల నైపుణ్యము.

34. కాదు సుమీ దుస్సంగతి
పోదుసుమీ కీర్తికాంత పొందిన పిదపన్
వాడు సుమీ యప్పిచ్చుట
లేదుసుమీ సతులవలపు లేశము సుమతీ!

చెడు స్నేహములు కూడదు. దానివలన వచ్చే కీర్తి పోదు. అప్పు ఇచ్చుట శత్రుత్వమునకు మూలము. దీని మూలమున స్త్రీ వలపునిల్వదు.

35. కాముకుడు దనిసి విడిచినఁ
కోమలిఁ బరవిటుఁడు గవయఁ గోరుటయెల్లన్
బ్రేమమునఁ జెఱకు పిప్పికిఁ
జీమలు వెస మూగినట్లు సిద్ధము సుమతీ.

వేశ్యల కలయిక నిషిద్ధమని ధ్వని. ఒక పురుషుడు భోగించి వదలిన స్త్రీని ఇంకొకడు కోరిన చెరకు పిప్పిని కోరిన చీమ అని భావము.

36. కారణము లేని నగవునుఁ
బేరణము లేని లేమ పృథివిస్థలిలోఁ
బూరణము లేని బూరెయు
వీరణములు లేని పెండ్లి వృథరా సుమతీ.

వృధాగా వ్యర్థముగా వుండేవి - ఏదైన కారణము లేక నవ్వే స్త్రీ, లోపల ఏమీ పెట్టకుండా వుండే బూరె, వాద్యములు లేని వివాహము మొదలగునవి.

37. కులకాంతతోడ నెప్పడుఁ
గలహింపకుఁ వట్టి తప్ప ఘటియింపకుమీ
కలకంఠి కంటి కన్నీ
రొలికిన సిరి యింటనుండ దొల్ల దు సుమతీ.

కలకంటి (ఉత్తమ జాతిస్త్రీ) బాదపడితే ఇంట్లో సుఖము శాంతి వుండవు. కారణము లేకుండా భార్యను బాధింపకూడదు.

38. కూరిమిగల దినములలో
నేరములెన్నఁడునుఁ గలుగ నేరవు మఱి యా
కూరిమి విరసంబైనను
నేరములే తోఁచుచుండు నిక్కము సుమతీ.

మనకు అవతల మనిషి మీద ప్రేమ యున్నచో అతను ఏమి తప్పు చేసినా తప్పువలె కన్పింపదు. ప్రేమలేని చోట తప్పులే కన్పిస్తాయి. సాధ్యమయినంత వరకు కూరిమినే పాటించమని చెప్పునదే పద్యము.

39. కొంచెపు నరు సంగతిచే
నంచితముఁగ గీడువచ్చు నది యెట్లన్నన్
గించిత్తు నల్లి కఱచిన
మంచమునకుఁ బెట్టువచ్చు మహిలో సుమతీ

చెడ్డవారితో చెలిమి మనకు కూడ చేటు తెచ్చునది ఎట్లనగా చిన్ని నల్లి కుట్టినను మంచమును తన్ను విధాన.

40. కొక్కోక మెల్ల జదివిన
చక్కనివాఁడైన రాజ చంద్రుండైనన్
మిక్కిలి రొక్కము నీయక
చిక్కదురా వారకాంత సిద్ధము సుమతీ.

వారకాంతల (వేశ్యలు)కు అచ్చమయిన ప్రేమ వుండదని వారి ప్రేమ కాసులపైనయేనని తెల్పునదీ పద్యము. రతిశాస్త్రము ఎంత చదివినా, గొప్ప అందగాడైనా, రాజాధిరాజైనా ధనమీయనిదే వేశ్య లభించదు.

41. కొఱగాని కొడుకు పుట్టినఁ
గొఱగామియెగాదు తండ్రి గుణములఁజెఱచున్

జెఱకుతుద వెన్ను పుట్టినఁ
జెఱకునఁ తీపెల్ల జెఱచు సిద్ధము సుమతీ.

చెరకును వెన్ను తినివేసి (తీపి లేకుండా) న విధంగా చెడ్డ పుత్రుడు తండ్రి మంచి గుణములను కూడా తినివేయును.

42. కోమలి విశ్వాసంబునఁ
బాములతోఁజెలిమిఁయన్య భామల వలపున్,
వేముల తియ్యదనంబును,
భూమీశుల నమ్మికులను బొంకుర సుమతీ.

ప్రపంచములో అసత్యములైనవి - స్త్రీ విశ్వాసము, వేపచెట్టు తీపి, పరస్త్రీల ప్రేమ, రాజు యొక్క నమ్మకం, పాముల స్నేహం.

43. గడనగల మగనిఁ జూచిన
నడుగడుగున మడుగులిడుదు రతివలు ధరలోఁ
గడునుడగు మగనిఁజూచిన
నడపీనుఁగు వచ్చెననుచ నగుదురు సుమతీ.

సంపాదన లేని పురుషుని స్వంత తల్లియు, భార్యయు కూడ తూలనాడుదురని భావము

44. చింతింపకు కడచినపని
కింతులు వలతురని నమ్మకెంతయు మదిలో
నంతఃపుర కాంతలతో
మంతనములు మానుమిదియె మతమురసుమతీ.

గతం గురించి చింతిపకు, స్త్రీలు ప్రేమిస్తారని నమ్మకు. అంతఃపురకాంతలతో మంత నాలు చేయకు. ఇదే మంచిపని.

45. చీమలు పెట్టిన పుట్టలు
పాముల కిరవైనయట్లు పామరుఁడుదగన్
హేమంబుఁ గూడఁ బెట్టిన
భూమీశుల పాలఁజేరు భువిలో సుమతీ.

ఎంతయో కష్టపడి, ఎన్నో శ్రమల కోర్చి ధనమును కూడబెట్టినా బలవంతులు దానిని సంగ్రహిస్తారు. చీమలు పెట్టిన పుట్టలు పాములు ఆక్రమిస్తాయి. పిసినారి కూడ పెట్టిన ధనం భూపాలురు పరం మౌవుతుంది.

46. చుట్టములు గానివారలు
చుట్టములమ్ముఁ నీకటంచు సొంపుదలిర్పన్
నెట్టుకొని యాశ్రయింతురు
గట్టిన ద్రవ్యంబు గలుగఁ గదరా సుమతీ.

నీ దగ్గర ధనముంటే ఏదో రకంగా చుట్టమంటూ వచ్చి వ్యయము చేయిస్తారు. జాగరూకత అవసరమని ఈ రెండు పద్యాల భావము.

47. చేతులకు తొడవు దానము.
భూతలనాథులకుఁదొడవు బొంకమి, ధరలో
నీతియె తోడ వెవ్వారికి,
నాతికి మానంబు తొడవు, నయముగ సుమతీ.

అసలైన ఆభరణంబులు ఏవనగా
1. చేతులకు - దానము
2. పాలకులకు - నిజము
3. మనిషికి - నీతి
4. స్త్రీకి (పురుషునికి) - శీలము

48. తడవోర్వక యొడలోర్వక
కడువేగం బడఁచిపడిన గార్యంబగునే
నీతియె తోడ వెవ్వారికి,
జెడిపోయిన కార్యంబెల్లఁ జేకురు సుమతీ.

తలచిన వెంటనే తాత పెళ్ళి కావాలనక శ్రమ దయాదుల కోర్చి కష్టపడిననే ఏ పని అయినా జరుగును.

49. తనకోపమె తన శత్రువు
తన శాంతమె తనకు రక్ష, దయ చుట్టంబౌ
తన సంతోషమె స్వర్గము
తనదుఃఖమె నరకమండ్రు, తథ్యము సుమతీ.

మనిషికి తనలోని గుణములే శత్రువులు, మిత్రులుగను వుండును. తన కోపమె శత్రువు దయ చుట్టము. తన గుణములను అదుపులో పెట్టుకున్నవాడే మనిషి.

50. తనయూరి తపసితనమును
దనబుత్రుని విద్యపెంపుఁ, దన సతి రూపున్,
దన పెరటి చెట్టు మందును,
మనసున వర్ణింపరెట్టి మనుజులు సుమతీ.

తన ఊరి తపోనిష్ట, తన కొడుకు ఉన్నత చదువు, తన భార్య అందచందాలు తన పెరటి చెట్టు ఔషధగుణము. ఇవేవి మానవుడు గొప్పగా భావించలేడు.

51. తన కలిమి యింద్రభోగము,
తనలేమియె సర్వలోక దారిద్ర్యంబున్
తన చావు జగత్ప్రళయము

తను వలచిన యదియెరంభ తథ్యము సుమతీ.

తన కలిమి ఇంద్రభోగమనుకొనుట, తన లేమి అత్యంత దయనీయమైనదనుకొనుట, తన చావు జగత్ప్రళయమని,తను ఇష్టపడినామె జగదేకసుందరని భ్రమ పడుట అరుదు.

52. తనవారు లేనిచోటను
జనవించుక లేనిచోట జగడము చోటన్,
అనుమానమయిన చోటను,
మనుజున కట నిలువఁదగదుఁ మహిలో సుమతీ.

తన వారు లేని చోట, చనువు లేని చోట, కలహించే చోట, అవమానమయినచోట, అనువుగాని చోట అధికులమనుకోకూడదు.

53. తమలము వేయని నోరును
విమతులతోఁ జెలిమి జేసి వెతఁబడు తెలివిన్
గమలములు లేని కొలనుకును
హిమధాముఁడులేని రాత్రి హీనము సుమతీ.

అల్పమయినవి, నీచమయినవి - తమలము వేయని నోరు, తామరలేని చెరువు, చంద్రుడులేని రాత్రి, విరోధులతో మిత్రత్వము మొదలగునవి.

54. తలనుండు విషము ఫణికిన్
వెలయంగాఁ దోకనుండు వృశ్చికమునకున్
దల దోఁక యనకనుండును
ఖలునకు నిలువెల్ల విషముగదరా సుమతీ.

పాముకు తలలో విషముంటుంది. తేలుకు తోకలో విషముంటుంది. నీచమయిన జంతువులకు వేరు వేరు చోట్ల విషముంటుంది. అప్పుడు వాని పట్ల జాగ్రత్తగా నుండవచ్చును. నీచులకు ఒడలంతా విషమే అనగా నీచత్వమే నిండియుండును. వానితో స్నేహము

వలన కీడే జరుగును.

55. తలపొడుగు ధనము బోసిన
వెలయాలికి నిజములేదు వివరింపంగా
దలఁదడివి బాసఁజేసిన
వెలియాలిని నమ్మరాదు వినరా సుమతీ.

నిలువెత్తు ధనము కుమ్మరించినా వ్యభిచారి నిజము పలుకదు. తలపైచేయి పెట్టి ప్రమాణము చేసినా వేశ్యలను ఎట్టి పరిస్థితులలో నమ్మరాదనుభావము

56. తలమాసిన, వొలు మాసినఁ,
వలువలు మాసిననుఁ బ్రాణవల్లభు నైనన్
కులకాంతలైన రోఁతురు,
తిలకింపగ భూమిలోన దిరముగ సుమతీ.

మాసిన తల, బట్టలు శరీరముతో ఉంటే ప్రాణవల్లభునైన సొంత భార్యలు కూడ అసహ్యించు కొందురు.

57. తాననుభవింప నర్థము
మానవపతిజేరు గొంత మఱి భూగతమౌ
గానల నీగలు గూర్చిన
తేనియ యొరుజేరునట్లు తిరముగ సుమతీ.

మనుజుడనుభవింపని ధనము వృధాయగునది ఎట్లనగా ఈగ కూడ బెట్టిన తేనె చందముగా.

58. దగ్గర కొండెము చెప్పెడు
ప్రెగ్గడ పలుకులకు రాజు ప్రియుడై మఱి తా

నెగ్గు బ్రజ కాచరించుట
బొగ్గులకై కల్పతరువు బొడుచుట సుమతీ.

చెప్పడు మాటలు విని ఇతరులకు హాని చేయుట కోరి కల్పవృక్షము నరికినట్లే

59. ధనపతి సఖుడై యుండియు
నెనయంగా శివుడు భిక్ష మెత్తగ వలసెన్
దనవారి కెంత గలిగిన
తనభాగ్యమె తనకు గాక తథ్యము సుమతీ.

తన మిత్రులు బంధువులు ఎంతటి వారైనప్పటికీ తనకు వుండు సంపదయే తనకు దక్కును.

60. ధీరులకుఁజేయు మేలది
సారంబగు నారికేళ సలిలము భంగిన్
గౌరవమును మఱి మీఁదట
భూరిసుఖావహము నగును భువిలో సుమతీ.

బుద్ధిమంతులకు చేసిన మేలు తనకే శుభమది ఎట్లనగా కొబ్బరిచెట్టుకు పోసిన నీరు మంచి కొబ్బరికాయలిచ్చినట్లుగా.

61. నడువకుమీ తెరువొక్కటఁ
గుడువకుమీ శత్రునింట గూరిమితోడన్
ముడువకుమీ సరధనముల
నుడువకుమీ యొరుల మనుసు నొవ్వగ సుమతీ.

చేయకూడని పనులు ఒంటరిగా మార్గమున నడుచుట, విరోధి ఇంట భుజించుట, ఇతరుల ధనమును దొంగిలించుట, ఇతరులను నొప్పించుట.

62. నమ్మకు సుంకరి, జూదరి,
నమ్మకు మగసాలివాని, నటువెలయాలిన్,
నమ్మకు మంగడివానిని,
నమ్మకుమీ వామహస్తు నవనిని సుమతీ.

పన్నులు వసూలు చేయువానిని జూదమాడేవారిని, కంసాలిని, వేశ్యను, సరుకులమ్ము వారిని, ఎడమచేతితో పనిచేయువారిని నమ్మకూడదు.

63. నయమున బాలుం ద్రావరు
భయమున విషమ్మునైన భక్షింతురుగా
నయమెంత దోసకారియొ
భయమే చూపంగవలయు బాగుగ సుమతీ.

కొన్నివేళల భయమును చూపించనిచో పనులు జరుగవు. అన్ని వేళల మంచితనము పనికిరాదు.

64. నరపతులు మేర దప్పిన,
దిరమొప్పగ విధవ యింట దీర్ఘరియైనన్,
గరణము వైదికుడైనను,
మరణాంతక మౌనుగాని మానదు సుమతీ.

ప్రాణము పోవునటువంటి కష్టము రాజు ధర్మము యొక్క హద్దు మీరినపుడు, విధవ ఇంట్లో ఎల్లవేళల అధికారము చెలాయించిన, గ్రామ కరణము వైదిక వృత్తి కలిగినను కల్గును.

65. నవరస భావాలంకృత
కవితా గోష్టియును, మధుర గానంబును, దా
నవివేకి కెంత జెప్పిన

జెవిటికి సంకూదినట్లు సిద్ధము సుమతీ.

చెవిటివాని ముందు శంఖమూదిన విధముగా తెలివి లేనివారికి మంచి పాటగాని కవిత్వముగాని రుచించదు.

66. నవ్వకుమీ సభలోపల
నవ్వకుమీ తల్లిదండ్రి నాథులతోడన్,
నవ్వకుమీ పరసతులతొ,
నవ్వకుమీ విప్రవరుల నయమిది సుమతీ.

హాస్యములాడకూడని చోట్లు, మనుజుల గురించి వివరింపబడెను. సభలందు, తల్లిదండ్రులతో, రాజు దగ్గర, బ్రాహ్మణోత్తముల దగ్గర హాస్యము కూడదు.

67. నీరే ప్రాణాధారము,
నోరే రసభరితమైన నుడువుల కెల్లన్,
నారే నరులకు రత్నము
చీరే శృంగారమండ్రు, సిద్ధము సుమతీ.

అన్ని జీవులకు నీరే ఆధారము. రసవంతమైన పలుకులు పలుకుటకు నోరే ఆధారము. ఆడువారే సర్వజనులకు రత్నము. వస్త్రమే శృంగారమునకు ముఖ్యము.

68. పగవల దెవ్వరితోడను,
వగవంగా వలదు లేమి వచ్చిన పిదపన్,
దెగనాడవలదు సభలను,
మగువకు మన సియ్యవలదు మహిలో సుమతి.

కూడని పనులు - శత్రుత్వము, పేదరికము వలని దుఃఖము, సభలలో పరుషభాషణ, స్త్రీలకు మనసులో వలపు తెలుపుట.

69. పతికడకు, తన్నుఁగూర్చిన
సతికడకును, వేల్పుఁకడకు, సద్గురు కడకున్,
సుతుకడకు, రిత్తచేతుల
మతిమంతులు చనరు, నీతి మార్గము సుమతీ.

నీతిమంతులు యజమాని వద్దకు, తను ప్రేమించిన భార్య వద్దకు, దేవుని సముఖము నకు, గురువు వద్దకు, కొడుకు దగ్గరకు వట్టి చేతులతో వెళ్లరు

70. పనిచేయు నెడల దాసియు,
ననుభవమున రంభ, మంత్రి యాలోచనలన్,
దనభుక్తి యెడలఁదల్లియు,
యనదగు కులకాంత యుండనగురా సుమతీ.

కులకాంత లక్షణములు మనువు శ్లోకముననుసరించి చెప్పబడెను. ఉత్తమఇల్లాలు - ఇంటిపనుల్లో దాసివలెను, సంభోగసమయములో రంభవలెను, సలహాచెప్పనప్పడు మంత్రిలాగా, భోజన సమయములో తల్లిలాగా వుండాలి.

71. పరనారీ సోదరుఁడై
పరధనముల కానపడక, పరులకు హితుఁడై
పరులుఁ దనుఁబొగడ నెగడకఁ,
బరు లలిగిన నలుగనతఁడు, పరముఁడు సుమతీ.

ఉత్తమ పురుషుడు, పరస్త్రీలను కోరడు, పరుల సంపదనాశించడు. స్తుతులకు పొంగి పోడు. నిందలకు కృంగిపోడు.

72. పరసతి కూటమిఁ గోరకు,
పరధనముల కానపడకు, పరునెంచకుమీ,

సరిగాని గోష్టి చేయకు,
సిరిచెడి చుట్టంబుకడకు జేరకు సుమతీ.

పరభార్యల పొందుకూడదు. పరుల ధనమాశించవద్దు. కల్లబొల్లిమాటలు కట్టి పెట్టు. ధన వంతులైన చుట్టముల వద్దకు చేరకు.

73. పరసతుల గోష్ఠినుండిన
పురుషుఁడు గాంగేయుఁడైన భువిరని దవడున్
బరసతి సుశీలయైనను,
బరుసంగతినున్న నింద పాలగు సుమతీ.

బ్రహ్మచర్యవ్రతము గల భీష్ముడుంతటివాడైనను, ఇతర స్త్రీ ప్రసంగములో పాల్గొన్నచో అప వాదు పాలగును. అట్లే మంచిగుణముగల స్త్రీ యైనను పరపురుషునితో స్నేహముచేస్తే భ్రష్టురాలగును.

74. పరునాత్మఁ దలచుసతి విడు,
మరుమాటలు పలుకు సుతల మన్నింపకుమీ,
వెఱ పెఱుగనిఁ భటు నేలకు
తఱుచుగ సతిఁ గవయబోకు, తగదుర సుమతీ.

పరపురుషుని పొందుగోరు భార్య పనికిరాదు. మారుమాట్లాడు కుమారుని దండిం చవలెను. భయపడని సేవకుని వదిలి వేయవలెను. పలుమారులు భార్యతో పొందు మంచిది గాదు.

75. పరుల కనిష్ఠము సెప్పకు,
పొరుగిండ్లకుఁ బనులు లేక పోవకు మెపుడున్
బరుఁగలిగిన సతి గవయకు
మెరిఁగియు బిరుసైన హయము నెక్కకు సుమతీ.

పరులకు ఇష్టముకాని దానిని మాట్లాడకు. ఇతరుల ఇండ్లకు పనిలేకుండా వెళ్ళకు. యిత రులు పొందిన స్త్రీని ఆశించకు. పెంకితనముచేయు గుర్రమును ఎక్కకు.

76. పర్వముల సతుల గవయకు,
ముర్వీశ్వరు కరుణ నమ్మి యుబ్బకు మదిలోన
గర్వింపఁ నాలి బెంపకు
నిర్వాహము లేనిచోట నిలువకు, సుమతీ.

కూడని పనులు- పుణ్యదినముల స్త్రీని కలియుట, రాజు యొక్క దయను నమ్ముట, బాగుపడలేని గ్రామములో నివసించుట.

77. పలుదోమి సేయు విడియము
తలఁగడిననాటి నిద్ర, తరుణుల తోడన్
బొలయలుక నాటి కూటమి
వెల యింతని చెప్పరాదు వినరా సుమతీ.

విలువైనవి - దంతములు తోముకొనిన వెంటనే వేసికొను తాంబూలము, తలంటి తర్వాత నిద్ర, స్త్రీలతో ప్రణయ కలహము తీరిన నాటిపొందు.

78. పా టెరుగని పతి కొలువును,
గూటంబున కెఱుకపడని గోమలి రతియున్,
జేటెత్త జేయు జెలిమియు
నేటికి నెదురీదినట్టు లెన్నగ సుమతీ.

నదికి ఎదురీదుట ఎంత కష్టమో అట్లే పనిపాటల యందు కష్టసుఖము లెరుగని అధికారి సేవ, కీడు కల్గించు మిత్రత్వము మొ॥నవి.

79. పాలను గలసిన జలమును

బాలవిధంబుననె యుండు బరికింపంగా,
బాల చవి జెరుచుగావున
బాలసుఁడగువాని పొందు వలదుర సుమతీ.

చెడ్డవారితో చెలిమి నీలోని మంచిగుణములను కూడ పోగొట్టును. పాలతో నీరు కలిస్తే పాలరుచి తగ్గిపోవును.

80. పాలసునకైన యాపద
జాలింబడి తీర్చతగదు సర్వజ్ఞునకున్
దే లగ్ని బడగ బట్టిన
మేలెరుగునె మీటుగాక మేదిని సుమతీ.

చెడ్డవారిని చేటు కాలములో రక్షించినను వారు చెడుపే చేయుదురు. తేలు నిప్పలో బడినప్పడు రక్షిస్తే అది మేలునెంచక కుడుతుంది.

81. పిలువని పనులకు బోవుట.
గలయని సతి రతియు, రాజు గానని కొలువున్
బిలువని పేరంటంబును,
వలవని చెలిమియును జేయ వలదుర సుమతీ.

చేయకూడని పనులు - ఆహ్వానించని కార్యములకు పోవుట, రాజుచూడని పని, ప్రేమించని స్నేహము, ఇష్టపడని స్త్రీతోభోగించుట.

82. పులికిని బ్రాణము కోమటి,
వరికినిఁ బ్రాణంబు నీరు వసుమతిలోనన్
కరికిని ప్రాణము తొండము
సిరికినిఁ బ్రాణంబు మగువ, సిద్ధము సుమతీ.

ఏవేవి వేని వేనికి అవసరమో వివరింపబడింది.

పురికి (పూరికి) - కోమటి

పంటకి - నీరు

ఏనుగుకు - తొండము

సంపదలకు - స్త్రీ

83. పుత్రోత్సాహము తండ్రికి
పుత్రుడు జన్మించినపుడె పుట్టదు, జనులా
పుత్రుని గనుగొని పొగడగ
పుత్రోత్సాహంబు నాడు పొందుర సుమతీ.

తండ్రులు కొడుకుని పదిమంది పొగిడినపుడే కొడుకుని కన్న ఆనందము పొందుతారు. ప్రస్తుతము కొడుకులు పుట్టగానే పెద్ద పండుగలు చేసుకొంటున్నారు.

84. పులిపాలు దెచ్చి ఇచ్చిన
నలవడఁగా గుండెగోసి యరచే నిడినన్
దలపొడుగు ధనముఁబోసిన
వెలయాలికిఁగూర్మిలేదు వినరా సుమతీ.

వేశ్య స్త్రీలు నిజమయిన ప్రేమను ఎట్టి పరిస్థితులలో చూపించరు.

85. పెట్టిన దినముల లోపల
నట్టడవులకైన వచ్చు నానార్థములున్
బెట్టని దినములఁ గనకపు
గట్టెక్కిన నేమిలేదు గదరా సుమతీ.

తన పుణ్యఫలము ఎన్ని జన్మలెత్తినా వెంటాడుతుంది. పాపికి భోగాలు కల్లవు.

86. పొరుగునఁ బగవాడుండిన
నిరవొందఁగ వ్రాతకాడె యేలికయైనన్
ధరఁగాఁపు గొండెయైనను
గరణాలకు బ్రతుకులేదు గదరా సుమతీ.

కరణమునకు బ్రతుకు కలుగవలెనన్న - పొరుగున శత్రువు, వ్రాతకాడు పాలకుడు, రైతు చాడీలు చెప్పవాడు కాకూడదు.

87. బంగారు కుదువఁబెట్టకు
సంగరమునఁ బాఱి పోకు, సరసుడవై తే
సంగడి వెచ్చము లాడకు,
వెంగలితోఁ జెలిమివలదు వినరా సుమతీ.

చేయకూడని పనులు - బంగారము తాకట్టు పెట్టుట,యుద్ధములో వెన్నిచ్చి పారిపోవుట, అప్పుచేసి సరకులు కొనుట, అవివేకితో మిత్రత్వము.

88. బలవంతుఁడ నాకేమని
బలువురతో నిగ్రహించి పలుకుట మేలా?
బలవంతమైన సర్పము
చలిచీమల చేతఁజిక్కి చావదె సుమతీ.

దురహంకారము చూపుట నీకే కీడగును. పాము ఎంత బలమైనదైనను చలిచీమలు కుడితే చస్తుంది.

89. మండలపతి సముఖంబున
మెండైన ప్రధానిలేక మెలగుట యెల్లన్
గొండంత మదపుటేనుఁగు
తొండము లేకుండినట్లు తోఁచుట సుమతీ.

రాజు, మంత్రులు ఇద్దరూ తెలివిగల వారు అయినపుడే రాజ్యము పేరొందును. ఏ ఒక్కరు అవివేకి అయినా ఏనుగుకు తొండములేనట్లే.

90. మంత్రిగలవాని రాజ్యము
తంత్రము సెడకుండ నిలుచుఁదరుచుగ ధరలో
మంత్రివిహీనుని రాజ్యము
జంత్రపు గీ లూడినట్లు జరుగదు సుమతీ.

సమర్ధుడయిన మంత్రి వుంటేనే రాజ్యము కకావికలు కాకుండా వుంటుంది.

91. మాటకుఁ బ్రాణము సత్యము,
కోటకుఁబ్రాణంబు సుభట కోటి ధరిత్రిన్
బోటికిఁ బ్రాణము మానము,
చీటికిఁ బ్రాణంబు వ్రాలు సిద్ధము సుమతీ.

మాటకు సత్యమును కోటకు మంచి భటుల సమూహమును, స్త్రీకి శీలమును ఉత్తరమునకు సంతకమును ముఖ్యము.

92. మానధను డాత్మధృతి చెడి
హీనుండగు వాని నాశ్రయించుట యెల్లన్
మానెఁడు జలముల లోపల
నేనుగు యెయిదాఁచినట్టు లెరుగుము సుమతీ.

ఏనుగు చాలీ చాలని నీళ్లలో తలదాచుకొన్నట్లు అభిమానము కల్గినవాడు నీచుని సేవించుట.

93. మది నొకని వలచియుండగ,
మదిచెడి యొక కౄరతిరుగన్

బోది జిలుక పిల్లి పట్టిన
జదువునె యా పంజరమున జగతిని సుమతీ.

స్త్రీ మనసిచ్చిన వానితోనే మాటాడుతుంది గాని ఇతరులు ఎంత ఆకర్షించాలని ప్రయత్నించినా మాట్లాడరు.

94. మెలెంచని మాలిన్యుని,
మాలను, నగసాలెవాని, మంగలిహితుగా
నేలిని నరపతి రాజ్యము
నేల గలసిపోవుగాని నెగడదు సుమతీ.

దుస్సాంగత్యము వలన రాజు నశించిపోతాడు.

95. 'రా, పో'మ్మని పిలువని యా
భూపాలునిఁగొల్వ భుక్తిముక్తులు గలవే?
దీపంబులేని యింటనుఁ
జేపుణికి ళ్ళాడినట్లు సిద్ధము సుమతీ.

దీపములేని ఇంటిలో పట్టు దొరకనట్లే రమ్మని, పొమ్మనని రాజును సేవించినా ఫలితము కల్గదు.

96. రూపించి పలికి బొంకకు,
ప్రాపగు చుట్టంబు కెగ్గు పలుకకు మదిలో
గోపించు రాజుఁ గొల్వకు
పాపపు దేశంబు సొరకు, పదిలము సుమతీ.

కూడని పనులు మాట ఇచ్చి ఇవ్వలేదనుట మేలొనర్చిన వానికి హాని చేయుట, కోపించు యజమానిని సేవించుట, నీచులు సంచరించు ప్రవేశమునకు వెళ్ళుట.

97. లావుగల వానికంటెను
భావింపగ నీతిపరుడు బలవంతుండౌ
గ్రావంబంత గజంబును
మావటివాఁ డెక్కినట్లు మహిలో సుమతీ.

నీతి, న్యాయము కలవాడు బలవంతుని కంటె బలవంతుడు.

98. వఱదైన చేను దున్నకు
కరవైనను బంధుజనులకడ కేగకుమీ,
పరులకు మర్మము సెప్పకు,
పిఱికికి దళవాయితనము బెట్టకు సుమతీ.

బుద్ధిమంతుడు వరదవచ్చి బీడుపడిన పొలమును సాగు చెయ్యడు. పరులకు తన రహస్యమును తెలియనీయడు. ఎంతలేమిలోను బంధువుల దగ్గరకు పోడు పిరికి వానికి ఘనకార్యముల నప్పజెప్పడు.

99. వరిపంటలేని యూరును,
దొరయుండని యూరు, తోడు దొరకని తెరువున్,
ధరను బతిలేని గృహమును,
నరయంగా రుద్రభూమి యనదగు సుమతీ.

వల్లకాటితో సమానమైనవి వరిపంటలేని వూరు, అధికారివుండని గ్రామము మొదల గునవి.

100. వినదగు నెవ్వరు చెప్పిన
వినినంతనె వేగపడక వివరింపఁదగున్
గని కల్ల నిజము దెలసిన
మనుజుఁడెపో నీతిపరుఁడు మహిలో సుమతీ.

నిజమయిన నీతివంతుడు అందరూ చెప్పిన సలహాలను విని తనకు వీలైన దానినే ఆచరించును.

ఈ శతక కారుడు చెప్పిన కొన్ని నీతులను కాలానికనుగుణంగా మార్చుకోవాలి. 3 వ శతాబ్దిలో వుండే రాజులు ఈ 21 వ శతాబ్దిలో కానరారు. కాని ఎంత ప్రజాస్వామ్యంలోనైనా ఏలికలకు కొన్నైనా మంచిగుణములు వుంటే దేశం బాగుపడుతుంది. ఇప్పటి కాలమాన పరిస్థితులు , సాంఘీ ఔనత్య ధృష్ట్యా 'వరిపంటలేని వూరు' అప్పిచ్చువాడు, వైద్యుడు మొదలగు పద్యముల భావములను అనుగుణం తీసుకోలేము.(వేశ్యలు, కులకాంతలు, బాలికలు) స్త్రీల మీద ఈ శతకకారుడికి వున్న భావాలు 800 ఏళ్ల క్రితం స్త్రీలకి వర్తిస్తాయేమో మనకి తెలియదు. కాని అందులో మంచినే గ్రహించి పనికిరాని వాటిని వదలి వేయుటయే ధీమంతుల లక్షణం.